

Το ποριρέιο ενός μύθου

Κορυφαία, διαχρονική, αξεπέραστη. Ένας μύθος. Μια τραγουδίστρια-χειμαρρος πιο σύγχρονη και από την εποχή της. Μια φωνή σπάνιας ποιότητας που ξεπέρασε την έννοια του εφήμερου. Σοφία Βέμπο, μια από τις πιο συγκλονιστικές κι εκφραστικές ερμηνεύτριες του 20^{ού} αιώνα, η μεγαλύτερη ίσως μορφή του ελληνικού τραγουδιού, η πιο σπουδαία της γενιάς της. Εθνική τραγουδίστρια, ερμηνεύτρια-σηματωρός μιας ολόκληρης εποχής που τάρραξε τα λιμνάζοντα νερά με το παράξενο και υποβλητικό τίμπρο της κοντράλτο φωνής της, που ανέτρεψε τους μέχρι τότε παραδοσιακούς κανόνες και έφερε τη μεγάλη ανατροπή στην πορεία του τραγουδιού. Σε μια εποχή που κυριαρχούσαν οι επιτηδευμένες, στομφώδεις, ανέκφραστες και γενικά γλυκανάλατες σοπράνο, η Βέμπο με την ιδιόρρυθμη χροιά, την εκφραστικότητα των κινήσεων, το προσωπικό ύφος, την αμεσότητα στην ερμηνεία και την αδιαμφισβήτητη προσωπικότητά της χάραξε νέους δρόμους. Μια φωνή που είχε μέσα της ψυχή, δύναμη, πάθος και μια σκηνική παρουσία που συνδιαλεγότανε αψεγάδιαστα με την κίνηση και τον αυτοσχεδιασμό. Μια φωνή και μια ερμηνεία που έφεραν την επανάσταση και την έκαναν γρήγορα να ξεχωρίσει και να επιβληθεί.

Δεν ήταν δα και τόσο σπουδαίες όλες οι συνθέσεις που ερμήνευσε. Όμως η Σοφία έδινε αξία και στο πιο αδιάφορο τραγούδι, το μεταμόρφωνε, το απογείωνε. Είχε τη μοναδικότητα να ταυτίζεται με τη σύνθεση και τους στίχους κάθε τραγουδιού, αλλά παράλληλα να είναι και διαφορετική σε κάθε κομμάτι. Ήξερε την κάθε νότα που ερμήνευε και τον τρόπο που έπρεπε να την πει. Δεν τραγουδούσε απλά και μόνο, αλλά ήξερε τι ακριβώς τραγουδούσε. Σ' όποιο θέατρο κι αν τραγουδούσε έσπασαν οι πόρτες, το ραδιόφωνο μετέδιδε συνέχεια τραγούδια της κι οι δίσκοι της κάνανε ρεκόρ πωλήσεων. Με τον εντελώς προσωπικό τρόπο ερμηνείας, την ξεχωριστή χροιά της φωνής της και παράλληλα τη δυναμική μιας πρωτότυπης σφραγίδας κατόρθωσε να κάνει τα τραγούδια της κομμάτια του μουσικού πολιτισμού μας.

Αυτοδίδακτη, απελευθερωμένη από σχολές κι ωδεία, χωρίς ποτέ να πάρει μαθήματα τεχνικής, ώστε ν' αποκτήσει γνώσεις που πιθανόν και να την οδηγούσαν στην τυποποίηση, έφτασε εκεί που έφτασε. Έτσι η Σοφία, παρά την έλλειψη

1937 – «Συγγνώμη σου ζητώ»

μουσικής παιδείας, μπόρεσε να ξεφύγει από την τυποποίηση και τα κλισέ της εποχής και να δημιουργήσει δική της σχολή. Κι ενώ η καριέρα της ξεκίνησε από το τίποτα, μέσα σε λίγο χρόνο κατόρθωσε να γίνει η κορυφαία τραγουδίστρια. Ωστόσο, παρά το γεγονός ότι κατάφερε ν' αναρριχηθεί και να παραμείνει για χρόνια στην κορυφή, σφραγίζοντας με μοναδικό τρόπο δεκάδες μουσικές δημιουργίες κι αφήνοντας δυνατά τα χνάρια της στη δισκογραφία, τα μυαλά της δεν πήραν ποτέ αέρα και ποτέ δεν υιοθέτησε ιδιαιτερότητες και καπρίτσια μιας ντίβας.

Το πλούσιο, αλλά ακαλλιέργητο ταλέντο που διέθετε, η ενστικτώδης μουσικότητα, η ιδιόμορφη χροιά της φωνής της, το χάρισμα της επικοινωνίας, η αληθινή και ανεπιτήδευτη ερμηνεία της, ήταν καινοτομίες απέναντι στις παγιωμένες αντιλήψεις της εποχής, με αποτέλεσμα τη γρήγορη αναγνώριση και καταξίωσή της στον χώρο, όπως χαρακτηριστικά περιγράφει στο άρθρο του «Το τραγούδι και η Βέμπο» ο λογοτέχνης-ακαδημαϊκός Σ. Μελάς¹:

«Βέμπο! Προχθές εις την πρεμιέρα του νέου θεάτρου Σαμαρτζή –ενός θεάτρου που χωρίς υπερβολήν αποτελεί απόκτημα διά τας Αθήνας– οι θεαταί την εξεχώρισαν πάλιν, την χειροκρότησαν, την παρηκολούθησαν με στοργή και αγάπη. Πράγματι, σπανίως καλλιτέχνης εκέρδισεν τόσον γρήγορα και τόσον ειλικρινή την αγάπη του κοινού, όσον η Σοφία Βέμπο. Όταν προ τριών χρόνων ενεφανίσθη εις την σκηνήν με ένα τσιγγάνικο τραγούδι, άγνωστη ακόμη, άπειρη εντελώς της σκηνικής τέχνης, δειλή εμπρός στο μεγαθήριο που ονομάζεται θεατρικόν κοινόν, αυτό το “μεγαθήριον” περιήλθεν εντούτοις εις αμηχανίαν. Δεν ενθουσιάστηκε, αλλά και δεν απογοητεύτηκε. Εχειροκρότησε και δεν ήξερε αν χειροκρότησε δικαίως ή αδικώς. Προσπαθούσε να κριτικάρη και δεν το κατόρθωνε. Αν ένας προς έναν οι θεαταί εκείνης της βραδιάς ηρωτώντο, δεν θα ήσαν εις θέσιν να απαντήσουν αν η Βέμπο έπρεπε να μείνη στη σκηνή ή έπρεπε να γυρίση εις το σπίτι της. Αλλ’ η Βέμπο έμεινε. Και δεν έμεινε μόνον. Κατέκτησε κυριολεκτικώς την ελληνικήν σκηνήν, έδωσε καινούρια ζωή εις το ελληνικό τραγούδι και είναι σήμερα η αγαπημένη βεντέτα των Αθηναίων, με το συναρπαστικό, το ιδιόρρυθμο τραγούδι της που έχει πάντοτε κάτι από αυτήν, κάτι που δεν το δίνει ούτε ο δημιουργός των στίχων, ούτε ο συνθέτης, κάτι που το δίνει η δική της δημιουργία, μια δημιουργία που πηγάζει από ένα εντελώς ακαλλιέργητο, αλλ’ όμως πλούσιο και συναρπαστικό ταλέντο, ικανό να λυγήσει κάτω από την δύναμί του κάθε μουσική θεωρία».

1938 – «Ζεχρά». Το 1940 πάνω στη μουσική της «Ζεχρά» ο Μίμης Τραϊφόρος έγραψε το «Παιδιά, της Ελλάδος παιδιά».

Η Βέμπο τραγούδησε όλα τα είδη τραγουδιού με συναίσθημα, έκφραση, κίνηση, πάθος, ψυχή, βλέμμα, κορμί. Λίγοι καλλιτέχνες έδωσαν στην ερμηνεία έναν ορισμό τόσο πλήρη όσο εκείνη. Ερμηνείες μοναδικές, αζεπέραστες, διαχρονικές, που μετά την πρώτη τους εκτέλεση έμειναν **ανέγγιχτες** από επανεκτελέσεις.

«Η μεταδοτικότητα που είχε στην ερμηνεία των τραγουδιών της ήταν κάτι το ασύλληπτο και το βάθος κάτι το άπιαστο. Καμιά δεν είχε τη δύναμη να ξεσηκώνει έναν ολόκληρο λαό. Καμιά δεν μπορούσε να δώσει αυτό που έδινε η Σοφία.

1. Ελληνικό Μέλλον, 2.6.1936.

Καμιά. Ποτέ» είναι τα λόγια του Βασίλη Τσιτσάνη².

Στο τεράστιο ρεπερτόριό της, θάλασσα οι επιτυχίες. Δεν υπήρξε τραγούδι που να της αντιστάθηκε, αλλά δεν υπήρξε και τραγούδι που να το ευτέλιζε. Και τι δεν τραγούδησε: τον έρωτα, τη χαρά, τη λύπη, τον πόνο, τη λεβεντιά, τις νίκες, το παιδομάζωμα, την ξενιτιά, τη νοσταλγία για την πατρίδα, την περηφάνια και το μεγαλείο της Ελλάδας, τις ασυνέπειες των συμμαχικών υποσχέσεων, την αισιοδοξία για το μέλλον της μεταπολεμικής/μετεμφυλιακής Ελλάδας, την Αθήνα, το χωριό, τον κάμπο, το βουνό, τις ακρογιαλιές, τα όνειρα, τους καημούς και τις ελπίδες ενός ολόκληρου λαού. Σφράγισε με την ερμηνεία της το πατριωτικό, το δημοτικό, το λαϊκό, το αρχοντορεμπέτικο, αλλά ιδιαίτερα το ερωτικό τραγούδι, χαράζοντας με μεγάλα κι ανεξίτηλα γράμματα την πορεία της στον χώρο της μουσικής.

2. Ο Β. Τσιτσάνης είχε γράψει τραγούδια ειδικά για τη φωνή της Βέμπο. Όμως οι διαφορετικές δισκογραφικές εταιρείες στις οποίες ανήκαν, δεν συμφώνησαν ποτέ γι' αυτή τη συνεργασία.

1938 – «Κάποιο μυστικό»

1938 – «Κλαίς»

1939 – «Πόσο λυπάμαι»

Για το ποια παραμένει η μέχρι σήμερα προσφορά της, πρέπει να επισημανθεί ότι οι δικές της μονοφωνικές ηχογραφήσεις (πριν 80 περίπου χρόνια) παραμένουν πάντα εκτός συναγωνισμού. Μοντέρνες και γεμάτες φρεσκάδα σαν να ηχογραφήθηκαν σήμερα. Η Σοφία τραγούδαγε το χθες, το σήμερα, το αύριο, το πάντα.

Μια από τις πιο ζωντανές περιγραφές για τη φωνή και τις ερμηνευτικές της δυνατότητες δίνει ο γνωστός θεατρικός επιχειρηματίας Θόδωρος Κρίτας³ στον β' τόμο του βιβλίου του «Έτσι τους γνώρισα»:

«Η παρουσία της γέμιζε τη σκηνή. Η Βέμπο από τις πρώτες της κιόλας εμφανίσεις επιβλήθηκε στο κοινό με το σπάνιο τέμπο της φωνής της και τον ιδιόμορφο τρόπο που τραγουδούσε. Ήταν ένα ηφαιστειώδες ταλέντο που όταν έβγαινε στη σκηνή πυρπολούσε και καθήλωνε το κοινό. Τέτοιου αναστήματος τραγουδίστρια δεν είχε παρουσιαστεί ως τότε στο ελληνικό πεντάγραμμο. Νομίζω ότι κάνουν λάθος όσοι αποδίδουν τη μεγάλη της φήμη στα πατριωτικά τραγούδια, που είχε πει για τα κατορθώματα του στρατού μας στον πόλεμο εναντίον των Ιταλών στην Αλβανία. Βέβαια τα τραγούδια αυτά έκαναν θρυλικό το όνομά της και χάρη σ' αυτά έγινε η "Τραγουδίστρια της Νίκης". Αλλά η Σοφία ήταν καθιερωμένη πριν από τον πόλεμο του '40. Ωστόσο δοξάστηκε για το πατριωτικό της σθένος. Κρίμα που αυτή η ανεπανάληπτη φωνή ταυτίστηκε στη συνείδηση του κόσμου μόνο με τα πατριωτικά τραγούδια. Πράγματι είναι λάθος να συνδέεται τ' όνομά της μόνο με το αλβανικό έπος. Η Βέμπο σφράγισε με την ερμηνεία της το δημοτικό, το λαϊκό, το αρχοντορεμπέτικο και προπάντων το ερωτικό τραγούδι μοναδικά».

Η μεγάλη αυτή κυρία του ελληνικού πενταγράμμου, με παράλληλη πορεία σε θέατρο, πίστα και δισκογραφία, χρώσταγε μέρος της δημοτικότητάς της στην αποχή από σκάνδαλα και κουτσομπολιά, στην αποχή από κομματικές διενέξεις και φανατισμούς. Βαθιά πολιτικοποιημένη, χωρίς ν' ανήκει σε συγκεκριμένο χώρο, δεν πήρε ποτέ θέση δημοσίως και δεν δέχθηκε να γίνει στέλεχος ή φερέφωνο πολιτικής παράταξης, παρά τις πιεστικές προτάσεις που κατά καιρούς την κατακλύζανε. Ήταν πάνω και πέρα από κομματικά συμφέροντα και διχασμούς. Η Βέμπο τραγουδούσε για όλους τους Έλληνες.

Θα ήταν λάθος, όπως ανέφερε πιο πάνω ο Θ. Κρίτας, να συνδέουμε το όνομά της αποκλειστικά και μόνο με το Αλβανικό Έπος. Είναι αδιαμφισβήτητο ότι ο πόλεμος τη βρήκε στο απόγειο της καριέρας της, ότι αρκετά τραγούδια της είναι συνυφασμένα με την ηρωική αντίσταση του στρατού στο αλβανικό μέτωπο, ότι έδωσε μάχη ενάντια στον φασισμό, ότι το όνομά της είναι άρρηκτα δεμένο με μια κορυφαία στιγμή της ελληνικής ιστορίας. Όμως η Βέμπο είχε επιβληθεί ως ερωτική τραγουδίστρια πριν τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, με πλούσια δισκογραφία γεμάτη επιτυχίες που η μία διαδεχόταν την άλλη. Τι να πρωτοθυμηθεί κανείς από τις προπολεμικές της επιτυχίες: «Πόσο λυπάμαι», «Ζεχρά», «Άσε τον

3. Ο Θ. Κρίτας συνεργάστηκε μαζί της τόσο στο θέατρο όσο και σε περιοδείες στο εξωτερικό.